

Utrata wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Maciej Jurczyga

Wstęp

Jednym z trudniejszych zagadnień związanych ze sporządzaniem sprawozdań finansowych jest wycena aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Obowiązek ten, w stosunku do niektórych jednostek, narzuciła ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości¹ jednak zawarte w niej uregulowania na ten temat są bardzo ogólne. Ponieważ okazało się, że ustalanie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego rodziło wiele problemów praktycznych, których rozwiązania próżno było doszukiwać się w ustawie, koniecznym okazało się wydanie Krajowego Standardu Rachunkowości Nr 2 „Podatek dochodowy”². Wydany standard potwierdził istotność problemu obszernością i ilością omawianych aspektów zagadnienia, wśród których znalazła się również utrata wartości aktywów z tytułu podatku dochodowego.

Zanim jednak zajmiemy się kwestiami utraty wartości należy ustalić czym właściwie są aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Kiedy powstają aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego to kwota podatku dochodowego, o jaką będzie można w przyszłości zmniejszyć podatek bieżący, wykazany w rocznej deklaracji podatkowej, gdyż możliwe będzie uwzględnienie już poniesionych, lecz podatkowo na razie nieuznawanych kosztów uzyskania przychodu jak i potrącenie strat podatkowych z lat ubiegłych³. Aktywa takie powstają w związku z ujemnymi przejściowymi różnicami między wartością bilansową aktywów i pasywów a ich wartością podatkową oraz w związku ze stratą podatkową możliwą do odliczenia w przyszłości. Bilansowa wartość aktywów i pasywów to wartość ustalona na podstawie ustawy o rachunkowości, a konkretnie przepisów rozdziału 4 „Wycena aktywów i pasywów oraz ustalenie wyniku finansowego”. Wartość podatkowa natomiast definiowana jest odmiennie dla aktywów i pasywów. Jeśli chodzi o aktywa jest to kwota wpływająca na pomniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego w przypadku uzyskania z nich, w sposób pośredni lub bezpośredni, korzyści ekonomicznych a w sytuacji gdy uzyskanie korzyści ekonomicznych z tytułu określonych aktywów nie powoduje pomniejszenia podstawy obliczenia podatku dochodowego, to wartość podatkowa aktywów jest ich wartością bilansową. Wartością podatkową pasywów zaś jest ich wartość bilansowa pomniejszona o kwoty, które w przyszłości pomniejszą podstawę podatku dochodowego⁴.

Według ustawy o rachunkowości aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się w wysokości kwoty przewidzianej do odliczenia od podatku dochodowego w kolejnych okresach, w związku z ujemnymi różnicami przejściowymi, które spowodują w przyszłości zmniejszenie podstawy obliczenia podatku dochodowego oraz straty podatkowej możliwej do odliczenia⁵. Ujemne różnice przejściowe powstają, gdy wartość bilansowa składnika aktywów jest niższa niż jego wartość podatkowa albo wartość bilansowa składnika zobowiązań jest wyższa niż jego wartość podatkowa. Ujemne różnice przejściowe mogą również powstawać w związku z pozycjami nieujętymi jako aktywa lub zobowiązania.

W celu zapewnienie kompletności sprawozdania finansowego KSR wymaga aby jednostka ujęła aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w związku z wszystkimi ujemnymi różnicami przejściowymi oraz stratami podatkowymi, możliwym do odliczenia od dochodu w przyszłości, niezależnie od przewidywanego kształtowania się podstawy opodatkowania w przyszłości⁶. Można spotkać się z poglądem, że nie należy aktywować podatku w sytuacji gdy

¹ Dz. U. z 2002 roku Nr 76, poz. 694, z późn. zm. Dalej: ustawa o rachunkowości.

² Dziennik Urzędowy Ministra Finansów z dnia 30 września 2004r. Nr 13 poz. 132. Dalej: KSR.

³ Por. Zdzisław Fedak „Zasady wyceny aktywów i pasywów bilansu oraz ustalania wyniku finansowego”, [w:] „Zamknięcie roku 2004”, Rachunkowość, Warszawa 2004, str.69.

⁴ Por. art. 37 ust. 1-3 ustawy o rachunkowości.

⁵ Art. 37 ust. 4 ustawy o rachunkowości.

⁶ Por. pkt. 9.4 KSR.

nie jest prawdopodobne odliczenie różnic i strat⁷. Nie można go jednak uznać za poprawny w związku z postanowieniami KSR, który powinien być stosowany w przypadku braku szczegółowych regulacji ustawowych⁸.

Przykład 1

Jednostka posiada należność u odbiorcy zagranicznego w kwocie 100 000 USD wycenione po kursie z dnia powstania należności 4.35 PLN/USD (435 000 PLN). Jednocześnie posiada zobowiązania wobec dostawcy zagranicznego w kwocie 50 000 EURO wycenione po kursie z dnia powstania należności 3.78 PLN/EURO (189 000 PLN). Na dzień bilansowy kursy, według których wycenia się należność i zobowiązanie, kształtują się następująco: 4.17 PLN/USD i 4.03 PLN/EURO w związku z czym wartość bilansowa należności wynosi 417 000 PLN a zobowiązania 201 500 PLN. Wartością podatkową należności i zobowiązania jest wartość z dnia ujęcia w księgach jednostki natomiast wartością bilansową jest wartość na dzień bilansowy. Wycena na dzień bilansowy spowodowała powstanie różnic przejściowych. Różnice te mają charakter ujemny ponieważ wartość bilansowa należności jest niższa a zobowiązania wyższa od ich wartości podatkowych.

Jak ustalać wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego?

Wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się jako iloczyn stawki podatku dochodowego i sumy kwot ujemnych różnic przejściowych oraz strat podatkowych. Przy dokonywaniu wyliczeń należy zastosować stawkę podatku dochodowego obowiązującą w momencie odwracania się różnic przejściowych. Wynika to z faktu, że właśnie wtedy dojdzie do zmniejszenia podstawy opodatkowania a przez to do zmniejszenia zobowiązań z tytułu podatku dochodowego⁹.

KSR zaleca aby przy określaniu przyszłych stawek podatkowych opierać się na obowiązujących przepisach podatkowych w zakresie, w jakim przepisy te wyznaczają stawki podatkowe. Nie należy stosować innych stawek mimo oczekiwania zmian tych przepisów. W przypadku, gdy aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ulegną przekształceniu w należności (zmniejszenia zobowiązań) z tytułu podatku dochodowego w okresie, dla którego przepisy podatkowe nie określają stawki podatkowej, do wyceny aktywów i rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego należy stosować stawkę, określoną przez przepisy podatkowe dla ostatniego okresu. Jeżeli wskutek zmian przepisów podatkowych nastąpi zmiana stawek podatkowych, jakie będą stosowane w przyszłości, lub ustalenie stawek podatkowych dla lat, dla których przepisy nie określały dotychczas stawek, skutki tych zmian należy uwzględnić w okresie sprawozdawczym, w którym nastąpiła zmiana przepisów¹⁰. W tym miejscu należy podkreślić, że zmiana stawek podatkowych nie stanowi przesłanki utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Wpływa ona na ustalenie wysokości aktywów na koniec okresu sprawozdawczego, na podstawie której ustala się zmianę stanu aktywów, o którą koryguje się wcześniejsze zapisy.

Natomiast gdy różnice przejściowe powstają w różnych okresach i ulegają odwróceniu w różnych okresach, w których stawki podatkowe określone przez przepisy podatkowe są różne, do ustalenia aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego przyjmuje się i konsekwentnie stosuje metodę, określającą kolejność odwracania się różnic przejściowych, którą stosuje się w stosunku do wszystkich różnic przejściowych. KSR zaleca w tej materii stosowanie metody przyjmującej, że różnice powstające jako pierwsze ulegają odwróceniu jako pierwsze. Może się również zdarzyć, że wiarygodne ustalenie terminów odwracania się różnic przejściowych w przyszłości nie jest możliwe - aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się wtedy w najniższej kwocie¹¹.

⁷ Por. Zdzisław Fedak „Zasady wyceny aktywów i pasywów bilansu oraz ustalania wyniku finansowego”, [w:] „Zamknięcie roku 2003”, Rachunkowość, Warszawa 2003, str.61.

⁸ Por. art. 10 ust. 3 ustawy o rachunkowości

⁹ Por. art. 37 ust. 6 ustawy o rachunkowości.

¹⁰ Por. pkt 12.5 KSR.

¹¹ Por. pkt 11.3-5 KSR.

W praktyce może dojść do sytuacji, w której konsekwencje podatkowe będą zależeć od sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań. Przykładem może być tutaj utworzenie odpisu aktualizującego należności, kiedy to jednostka zadecyduje czy poczyni starania czy też nie w celu uprawdopodobnienia nieściągalności należności. To z kolei będzie podstawą lub przeciwwskazaniem do zaliczenia dokonanego odpisu w koszty podatkowe. Z tego powodu, wyceny aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego należy dokonać z uwzględnieniem zamierzeń jednostki co do przewidywanego sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań. W przypadku braku możliwości wiarygodnego ustalenia zamierzeń jednostki, co do sposobu wykorzystania aktywów lub rozliczenia zobowiązań, których sposób wykorzystania lub rozliczenia wpływa na konsekwencje podatkowe, należy ustalić aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w najniższej kwocie¹².

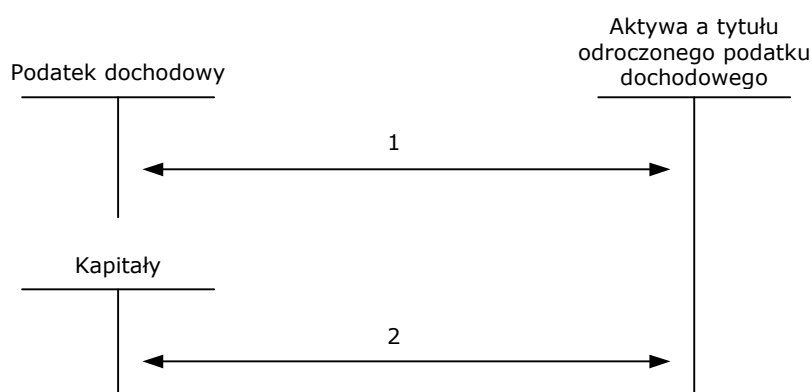
Ewidencja księgowa aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego

Sposób ewidencji aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynika z charakteru różnic przejściowych, w związku z którymi aktywa te powstają. Jeżeli różnice powstają w wyniku operacji rozliczanych z kapitałem (funduszem) własnym, aktywa odnosi się również na kapitał (fundusz) własny, natomiast w przypadku operacji wpływających na wynik finansowy, aktywa korygują wielkość podatku dochodowego¹³.

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego ustala się na dzień bilansowy. Część odroczonego podatku, powiązana z wynikiem finansowym, stanowi różnicę zmiany stanu - na koniec i początek okresu sprawozdawczego - rezerw i aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Nie zachodzi zatem potrzeba księgowania, w ciągu okresu sprawozdawczego, powstawania i odpisywania różnic przejściowych o charakterze wynikowym. Nie dotyczy to jednak różnic przejściowych, które rzutują na kapitał własny - ujmuje się je w ewidencji księgowej na bieżąco¹⁴.

Na koncie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, po stronie Wn ujmuje się zwiększenia w związku z powstaniem ujemnych różnic przejściowych lub wystąpieniem straty podatkowej, natomiast po stronie Ma ujmuje się zmniejszenia aktywów w związku z odwróceniem się różnic przejściowych lub odliczeniem straty podatkowej z lat ubiegłych. Na koniec okresu sprawozdawczego konto wykazuje saldo Wn informujące o wartości podatku dochodowego, możliwego do rozliczenia w przyszłych okresach sprawozdawczych¹⁵. Ewidencja aktywów powinna być prowadzona co najmniej w podziale na aktywa wynikowe i kapitałowe¹⁶.

Schemat nr 1. Ewidencja aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Objaśnienia do schematu nr 1.

1. Aktywa związane z operacjami, których skutek wpływa na wynik finansowy.

¹² Por. pkt 11.6-7 KSR.

¹³ Por. art. 37 ust. 9 ustawy o rachunkowości oraz pkt. 12.1 KSR.

¹⁴ Stanisław Koc „Odroczony podatek dochodowy” [w:] „Zamknięcie roku 2004”, Rachunkowość, Warszawa 2004, str. 161.

¹⁵ Zbigniew Grzesikiewicz „Odroczony podatek dochodowy” Stowarzyszenie Księgowych w Polsce-Zarząd Główny, Centralny Ośrodek Szkolenia Zawodowego, Warszawa 2002, str. 53.

¹⁶ Art. 37 ust. 8 i 9 ustawy o rachunkowości.

2. Aktywa związane z operacjami odniesionymi bezpośrednio na kapitał własny.

Źródło: Opracowanie własne.

Ujęcie aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w ewidencji księgowej następuje:

- w drodze księgowania tylko zmiany – na koniec i początek okresu sprawozdawczego – sald aktywów,
- poprzez stornowanie ich stanu na początek okresu sprawozdawczego i zaksięgowanie stanu ustalonego na koniec okresu sprawozdawczego¹⁷.

Oba alternatywne rozwiązania mogą być stosowane wedle uznania jednostki.

Kiedy dochodzi do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego?

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego mogą być wykazane w bilansie tylko wtedy, gdy faktycznie mają znamiona aktywów - spowodują w przyszłości dopływ do jednostki korzyści ekonomicznych. Aby więc ustalić i wykazać te aktywa w sprawozdaniu finansowym, musi w przyszłości wystąpić odpowiednio wysoka podstawa opodatkowania, którą będzie można pomniejszyć o ujemne różnice przejściowe oraz od której zostanie odliczona strata podatkowa. Brak przewidywań co do wystąpienia odpowiednio wysokiej podstawy opodatkowania w przyszłości będzie ogólną przesłanką ustalenia odpisów aktualizujących wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. W wyniku dokonania odpisów aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego są wykazywane w bilansie w wysokości niższej, niż wynika to z obliczeń (w księgach figurują zarówno aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego jak i odpisy je aktualizujące)¹⁸ lub nie są wykazywane w ogóle.

Powstaje jednak problem na czym opierać przewidywania dotyczące kształtowania się w przyszłości podstawy opodatkowania. Pomocne wskazówki w tym zakresie zawiera KSR. Z jego zaleceń, podobnie jak z zapisów ustawy o rachunkowości wynika, że nie doszło do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, jeżeli jest prawdopodobne, że w przyszłości zostanie osiągnięta podstawa opodatkowania, pozwalająca na potrącenie ujemnych różnic przejściowych i odliczenie strat podatkowych¹⁹. Standard idzie jednak dalej niż ustawa i precyzuje kiedy można uznać, że prawdopodobne jest wystąpienie odpowiednio wysokiej podstawy opodatkowania. Będzie tak, gdy:

- a) istnieją wystarczające dodatnie różnice przejściowe, uwzględnione przy tworzeniu rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego, które według przewidywań odwrócą się:
 - w tych samych okresach, w których przewiduje się odwrócenie ujemnych różnic przejściowych lub odliczenie strat podatkowych bądź
 - w następnych okresach, w których możliwe jest odliczenie strat podatkowych od dochodu, lub
- b) osiągnięcie podstawy opodatkowania pozwalającej na potrącenie ujemnych różnic przejściowych i odliczenie strat podatkowych lub wyższej jest bardziej prawdopodobne, niż osiągnięcie podstawy opodatkowania na niższym poziomie²⁰.

W pierwszej sytuacji, ustalenia będą stosunkowo precyzyjne, ponieważ wysokość dodatnich różnic przejściowych ustala się na podstawie danych z ksiąg rachunkowych, a okresy w których różnice te się odwrócą można przewidzieć z dużą pewnością. W drugim natomiast przypadku mamy do czynienia z bardziej subiektywną oceną, jednak standard daje wskazówki także w tej kwestii. Informacjami potwierdzającymi, że osiągnięcie odpowiednio wysokiej podstawy opodatkowania jest prawdopodobne będzie przykładowo:

- a) osiągnięcie w ostatnich 3 latach przez podatnika podstawy opodatkowania na odpowiednio wysokim poziomie oraz zysku netto pod warunkiem, że jednostka nie oczekuje istotnego zmniejszenia ich wysokości w przyszłości; przy ustaleniu tych danych pomija się straty

¹⁷ Stanisław Koc, Teresa Fołta, Jadwiga Godlewska „Bilans 2004” Grupa Wydawnicza INFOR Sp. z o.o. Warszawa 2005, str. 431.

¹⁸ Stanisław Koc „Odroczony podatek dochodowy” [w:] „Zamknięcie roku 2004”, Rachunkowość, Warszawa 2004, str. 162.

¹⁹ Por. pkt 11.11 KSR.

²⁰ Por. pkt 11.13 KSR.

wynikające ze zdarzeń nadzwyczajnych, których prawdopodobieństwo ponownego wystąpienia jest niskie,

- b) zawarte umowy, których realizacja spowoduje uzyskanie podstawy opodatkowania w kwocie pozwalającej na potrącenie ujemnych różnic przejściowych, biorąc pod uwagę występujące na dzień bilansowy informacje dotyczące cen sprzedaży i struktury kosztów,
- c) prognozy wynikające z budżetu (planu finansowego), sporządzonego w sposób pozwalający na stwierdzenie wiarygodności danych w nim zawartych; waga tego argumentu zależy między innymi od tego, czy jednostka sporządzała podobne budżety w latach ubiegłych i w jakim stopniu budżety te zostały zrealizowane,
- d) możliwości realizacji strategii podatkowej, pozwalającej na zwiększenie podstawy opodatkowania w przyszłości, pod warunkiem, że strategia ta jest wykonalna, a kierownik jednostki zamierza ją zrealizować²¹.

Ustalając, czy osiągnięcie podstawy opodatkowania na odpowiednio wysokim poziomie jest prawdopodobne należy również uwzględnić wszelkie inne, dostępne informacje, z tym, że im bardziej przekonujące są przesłanki wskazujące na to, że nie jest prawdopodobne lub że jest mało prawdopodobne osiągnięcie podstawy opodatkowania pozwalającej na potrącenie ujemnych różnic przejściowych i odliczenie strat podatkowych lub wyższej, tym mocniejsze muszą być dowody wskazujące, że osiągnięcie takiej podstawy opodatkowania jest prawdopodobne²². Podobny sposób oceny będzie się odnosił do sytuacji, w której jednostka we wcześniejszych okresach utworzyła odpisy aktualizujące wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Jeżeli wskutek zmian szacunków potrącenie ujemnych różnic przejściowych lub odliczenie strat podatkowych przy ustaleniu podstawy opodatkowania w przyszłości stało się prawdopodobne to odpowiednio zmniejsza się odpisy aktualizujące wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego²³.

W sytuacjach przeciwnych do opisanych powyżej będziemy mieli do czynienia ze szczegółowymi przesłankami wystąpienia utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Będzie tak w przypadku gdy jednostka:

- a) poniosła stratę podatkową lub stratę ustaloną zgodnie z zasadami rachunkowości w którymkolwiek z ostatnich 3 lat,
- b) nie wykorzystała odliczeń z tytułu strat podatkowych, prawo do których zostało utracone w ostatnich 5 latach,
- c) przewiduje w kolejnych latach straty podatkowe lub straty ustalone zgodnie z zasadami rachunkowości (mimo np. wysokiego poziomu podstawy opodatkowania i zysku netto osiągniętych w latach ubiegłych)²⁴.

Przykład 2

Jednostka utworzyła w latach poprzednich (w których wykazywała zyski księgowe i podatkowe) aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego w wysokości 1 000 000 PLN. Rezerwy z tytułu odroczonego podatku dochodowego wynoszą 500 000 PLN. W bieżącym roku obrotowym jednostka wykazała księgowy zysk w wysokości 800 000 PLN i stratę podatkową w wysokości 1 000 000 PLN. W kolejnych latach przewiduje się wystąpienie zarówno strat księgowych jak i podatkowych. W opisanej sytuacji doszło do utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego i należy dokonać odpisu aktualizującego. Zakładając, że ujemne różnice przejściowe będą się odwracać w tych samych okresach co różnice dodatnie, w związku z którymi utworzono rezerwę, należy dokonać odpisu w wysokości 500 000 PLN. Odpis ten wpłynie na wynik finansowy bieżącego okresu, obniżając go do wysokości 300 000 PLN.

Przesłankami wystąpienia utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego będą również inne przypadki, kiedy uwzględniając dostępne informacje ocenia się, że bardziej prawdopodobne jest wystąpienie w przyszłości podstawy opodatkowania na poziomie

²¹ Pkt 11.15 KSR.

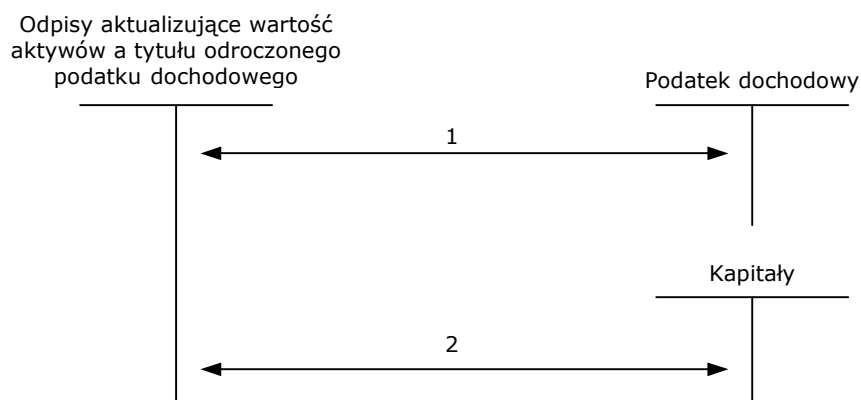
²² Por. pkt 11.14 KSR.

²³ Por. pkt 11.18 KSR.

²⁴ Por. pkt 11.16 KSR.

niewystarczającym na potrącenie ujemnych różnic przejściowych i odliczenie strat podatkowych. W takiej sytuacji należy dokonać odpisu aktualizującego wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Schemat nr 2. Ewidencja odpisów aktualizujących wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Objaśnienia do schematu nr 1.

1. Odpisy aktualizujące wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego związanych z operacjami, których skutek wpływa na wynik finansowy.
2. Odpisy aktualizujące wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego związanych z operacjami odniesionymi bezpośrednio na kapitał własny.

Źródło: Opracowanie własne.

W praktyce może się również zdarzyć, że oczekiwana podstawa opodatkowania, jaka zostanie osiągnięta w przyszłości, pozwoli na potrącenie tylko części ujemnych różnic przejściowych lub odliczenie tylko części strat podatkowych. W takiej sytuacji odpisu spowodowanego utratą wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego dokonuje się na część wartości tych aktywów, reprezentujących ujemne różnice przejściowe i straty podatkowe, których potrącenie od podstawy opodatkowania w przyszłości nie jest prawdopodobne²⁵.

Jeżeli jednostka posiada zarówno wynikowe jak i kapitałowe aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego odpisów aktualizujących dokonuje się proporcjonalnie od każdego rodzaju aktywów²⁶. Takie działanie wynika z procedury dokonywania odpisu aktualizującego, który pomniejsza globalną kwotę aktywów. To z kolei wynika z faktu, że przesłanki utraty wartości odnoszą się do aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego jako całości a nie do poszczególnych różnic przejściowych, w związku z którymi aktywa zostały utworzone.

Wpływ utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego na sprawozdanie finansowe jednostki

Aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazuje się w bilansie jako długoterminowe rozliczenia międzyokresowe (grupa A.V.1 bilansu), nawet wtedy gdy wejdą w całości do rozliczenia podatkowego na koniec następnego roku obrotowego²⁷. Aktywa wykazywane są oddzielnie od rezerw z tytułu odroczonego podatku dochodowego i można je

²⁵ Por. pkt 11.17 KSR.

²⁶ Por. pkt 12.7 KSR.

²⁷ Stanisław Koc „Odroczony podatek dochodowy” [w:] „Zamknięcie roku 2004”, Rachunkowość, Warszawa 2004, str. 158; Pkt 17.1 KSR.

wzajemnie kompensować jeżeli jednostka ma tytuł uprawniający ją do ich jednoczesnego uwzględnienia przy obliczaniu kwoty zobowiązania podatkowego²⁸.

Inaczej natomiast wygląda kwestia utraty wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Odpisy aktualizujące nie są bezpośrednio widoczne ani w bilansie ani w rachunku zysków i strat. Dopiero dokładne przestudiowanie informacji zawartych w dodatkowych objaśnieniach uwidoczni jej prawdziwe skutki dla finansowego obrazu jednostki.

Zgodnie z KSR, w dodatkowych informacjach i objaśnieniach, będących częścią jednostkowych jak i skonsolidowanych sprawozdań finansowych, należy podać wykaz istotnych rozliczeń międzyokresowych czynnych wynikających z aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego, uwzględniając:

- wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego (bez odpisów aktualizujących) wynikających ze strat podatkowych z określeniem terminów wygaśnięcia prawa do odliczenia tych strat,
- wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego (bez odpisów aktualizujących) wynikających z pozostałych ujemnych różnic przejściowych,
- odpisy aktualizujące wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego,
- uzgodnienia powyższych danych z wartością aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego wykazaną w bilansie, z uwzględnieniem kompensat²⁹.

Wykorzystując określone w KSR informacje można oszacować wpływ jaki na majątkowy i finansowy obraz jednostki miała utrata wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Najprostszym sposobem dokonania takiej oceny będzie wykorzystanie narzędzi analizy finansowej.

Odpisy aktualizujące wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego zwiększają wartość podatku dochodowego wykazywanego w rachunku zysków i strat i bezpośrednio wpływają na wynik finansowy netto jednostki. Z tego powodu utrata wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego może mieć ogromny wpływ na tak ważne miary charakteryzujące jednostkę jak wskaźniki rentowności i wskaźniki zyskowności, przy obliczaniu których wykorzystuje się wartość zysku netto.

Przykład 3

Jednostka opisana w przykładzie nr 2 sporządziła sprawozdanie finansowe, w którym wykazała sumę bilansową o wartości 10 000 000 PLN, kapitały własne o wartości 4 000 000 PLN i przychody ze sprzedaży o wartości 50 000 000 PLN. Wskaźniki charakteryzujące jednostkę kształtują się następująco:

– rentowności majątku (wynik finansowy/ aktywa)	3%
– rentowności kapitałów własnych (wynik finansowy/ kapitały własne)	7.5%
– zyskowności sprzedaży (wynik finansowy/przychody ze sprzedaży)	0.6%

W przypadku braku konieczności dokonania odpisu aktualizującego wartość aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego w/w miary byłyby na następującym poziomie:

– rentowności majątku (wynik finansowy/ aktywa)	8%
– rentowności kapitałów własnych (wynik finansowy/ kapitały własne)	20%
– zyskowności sprzedaży (wynik finansowy/przychody ze sprzedaży)	1.6%

Powyższy przykład uświadamia jak duży wpływ na obraz jednostki może mieć z pozoru mało ważna pozycja sprawozdania finansowego jaką są aktywa z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Lecz analiza wskaźnikowa to nie jedyny obszar, którego obraz może pogorszyć utrata wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego. Ponieważ aktywa te są wykazywane w bilansie jako aktywa trwałe, utrata ich wartości będzie zmieniać strukturę

²⁸ Art. 37 ust. 7 ustawy o rachunkowości.

²⁹ Por. pkt 18.2 KSR.

majątku zwiększając udział aktywów obrotowych. Zmianie ulegnie również struktura pasywów poprzez zmniejszenie zysku netto. Można więc powiedzieć, że utrata wartości aktywów z tytułu odroczonego podatku dochodowego jest zjawiskiem niepożądanym z punktu widzenia postrzegania jednostki przez podmioty z zewnątrz. Nie zmienia to jednak faktu, że aktywa te należy tworzyć i tak samo należy dokonywać odpisów aktualizujących ich wartość w przypadku, gdyby osiągnięcie z nich korzyści wydawało się mało prawdopodobne. Należy jednak traktować wyjątkowo poważnie tę pozycję sprawozdania finansowego, ponieważ nawet niewielkie różnice w szacunkach mogą skutkować dużymi zmianami w obrazie jednostki postrzeganym na przykład przez inwestorów.